

УДК 94(476)“19”

Мартиненко В. В.,кандидат історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії, Ніжинський державний
університет ім. Миколи Гоголя
(Україна, Ніжин), martynenko1974@mail.ru**УКРАЇНСЬКО–БІЛОРУСЬКІ СТОСУНКИ 1918 РОКУ У СВІТЛІ
ВИРІШЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПРОТИРІЧ**

Розглянуто становлення українсько–білоруських взаємин 1918 року. Метою є виявлення ключових аспектів українсько–білоруського співробітництва, наголошення на шляхах вирішення проблеми міждержавних кордонів. Головним у стосунках стало юридичне визнання незалежності Білоруської Народної Республіки українськими урядами й врегулювання питання територіальних протиріч. В ході написання статті автор керувався принципами історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності. На основі науково–критичного аналізу різноманітних джерел та літератури вдалося з належною повнотою реконструювати тогочасні події білоруської історії. Намагаючись з'ясувати сутність, зміст та специфіку процесів виникнення державності в Білорусі були застосовані наступні методи – порівняльно–історичний, проблемно–хронологічний та ретроспективний, що дозволили розкрити наукову проблему. Здійснена відповідно до визначених завдань розвідка дозволила прийти до наступних висновків: складна внутрішня ситуація, на яку наклалися несприятливі зовнішньополітичні чинники стали на заваді успішній реалізації ідеї національно–державного будівництва в білоруських землях. На цьому ґрунті українсько–білоруські відносини, на превеликий жаль, не мали перспектив реального втілення.

Ключові слова: Брестський мир, Білоруська Народна Республіка, Українська Народна Республіка, Гетьманат П.Скоропадського, територія, кордони.

Становлення білоруської державності в 1917–1918 роках відбувалося в складних соціально–економічних і військово–політичних умовах, що позначилося в майбутньому на історичній долі наших сусідів. Негативний вплив мали Перша світова війна, революції в Росії, які водночас, похвалили державотворчі процеси, що не завжди проходили безболісно для народів колишньої Російської імперії. Саме ці чинники в поєднанні з несприятливою зовнішньополітичною кон'юнктурою завадили білорусам зберегти, відстояти незалежність і цілісність Республіки у 1918 році. Неабиякого значення білоруським керівництвом у питанні державного облаштування надавалося налагодженню українсько–білоруських взаємин.

Тема розвідки становить значний дослідницький інтерес як у науковому, так і політичному плані, особливо в світлі розуміння питань білоруської державності, початок якій був покладений відомими подіями 1917 року. Її метою є з'ясування основних складових, що стали на заваді успішній реалізації ідеї національного самовизначення білоруського народу, ролі й місця в даному процесі Української Народної Республіки, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії. Завданнями – виокремлення ключових моментів в українсько–білоруському співробітництві, врегулювання територіальних протиріч.

Білоруські вчені справедливо наголошують на тому, що дана проблема стала однією з найбільш дискусійних в історичній літературі й публіцистиці. Велика пошукова робота в цьому напрямку проводиться такими виданнями, як “Спадчына”, “Беларускі гістарычны часопіс”, “Беларуская мінуўшчына” та іншими.

З 1993 року в історичній науці Республіки Білорусь усе ґрунтовніше точиться полеміка з питання білоруської державності, проголошення Білоруської Народної Республіки, її міжнародного визнання. Події 1917–1918 років стали предметом обговорення конференцій, “круглих столів”, “наукових академій”. Це, в свою чергу, дає нам можливість усебічного неупередженого ана-

лізу проблеми, не претендуючи, звичайно, на винятковість власних оцінок і тверджень.

Так, активізація наукових досліджень сприяла перевиданню робіт діячів національного руху, таких як Я. Воронки, А. Луцкевича, К. Єзовітова, М. Кравцова та багатьох інших. Слід констатувати про значний інтерес і зацікавленість вищезокресленими проблемами на сучасному етапі в Республіці Білорусь. Неабияку цінність у цьому плані становить нещодавнє видання першого тому (у 2–х книгах) Архіву Білоруської Народної Республіки.

Належною повнотою й об'єктивною риторикою наповнені дослідження В. Круталевича, І. Ігнатенка, В. Ладисьова, П. Бригадіна, Р. Платонова, М. Сташкевича, А. Резніка, О. Кукси.

Однією з ключових у міждержавному співробітництві 1918 року залишалася проблема кордонів. Особливої гостроти вона набула після підписання угоди між представниками Української Народної Республіки (УНР) та Німеччини (лютий 1918 р.), а пізніше – угоди від 3 березня 1918 р. між Радянською Росією і країнами Четвертого союзу. За Брестським договором Білорусь фактично ділилася на три частини. Західна – Гродненська губернія і частина Віленської з Вільно – відійшла до Німеччини й отримала назву Нова Східна Прусія; населення даних територій ставало громадянами Німецької імперії. Центральна частина Білорусі – Мінська губернія, частина Вітебської і Могильовської губерній – вважалася тимчасово окупованою територією. Білоруське Підляшшя – Біла, Яново, Тераполь, Кодень, Константинів, Немирів, Межиріччя; Берестейщина – повіти Берестя, Кобрин, Пружани; Полісся – повіти Драгичин, Косів, Лунінець, Пінськ, Столін, Мозир, Речиця, Гомель – визнавалися Німеччиною за Україною і лише східні райони Білорусі запишались у складі Радянської Росії.

Ще 19 лютого 1918 року на неокуповану територію Білорусі вступили німецькі війська. За цих обставин Виконавчий Комітет I Всебілоруського з'їзду звернувся до народу з Першою Статутною грамотою, в якій проголосив себе тимчасовою владою в Білорусії. Для керівництва краєм створювався уряд – Народний Секретаріат. 9 березня цього ж року Виконавчий Комітет з'їзду прийняв Другу Статутну грамоту, якою проголошено Білоруську Народну Республіку. Рада Всебілоруського з'їзду наділялася законодавчими, а Народний Секретаріат – виконавчими повноваженнями. Рішення про незалежність було оформлено Третьою Статутною грамотою від 25 березня 1918 року. Відтепер Білоруська Народна Республіка оголошувалася вільною і незалежною державою і народи Білорусі в особі свого Установчого з'їзду визначатимуть майбутнє своєї країни. БНР обіймала всі території, де проживало і переважало білоруське населення: Могильовщину, білоруські частини Мінщини, Гродненщини (з Гродно, Белостоком та ін.), Віленщину, Вітебщину, Смоленщину, Чернігівщину і прикордонні частини сусідніх губерній, заселених білорусами [1, с. 71–72].

Чим же керувалися представники білоруської політичної еліти, приймаючи відповідне рішення? По суті, Рада БНР декларувала територію, але, природно, прикордонного розмежування з сусідніми державами й прикордонної служби не мала. Зауважимо, що протягом усієї новітньої історії Білорусі неодноразово поставало

питання про її етнічні та державні кордони. Теоретичною розробкою питання на початку ХХ ст. займався професор Ю. Карський, пізніше – один з учасників білоруського національного руху, делегат і почесний голова Всебілоруського з'їзду в грудні 1917 р. Саме ним уперше були опубліковані етнічні кордони й складена етнографічна карта Білорусі. В праці “Этнографическая карта Белорусского племени” (1903 р.) вчений детально окреслив етнічну територію Білорусі: область, у якій білоруси складають абсолютну чи відносну більшість. Ця територія, згідно з працею Ю. Карського, по обидва боки Балтійсько–Чорноморського вододілу в басейні верхнього Дніпра, верхнього Немана і верхньої та середньої Західної Двіни; охоплювала, крім нинішньої території Республіки Білорусь, також деякі райони Брянської, Смоленської, Псковської губерній. На заході професор Ю. Карський відносив до Білорусі Віленську й більшу частину Белостокської губернії; на північному–заході – повіти Двінський, Люцинський і Режицький Ліфляндської губернії (Латгалії) [2, с. 77].

Представники Білоруської Народної Республіки сподівались і на підтримку Австрійського уряду, щоб залишити за Білоруссю територію Гродненської губернії за винятком, можливо, південної частини Брестського повіту, всієї південної частини Мінської губернії, тобто течію р. Прип'ять і басейн р. Сож із північними повітами Чернігівської губернії... І нарешті, білоруси хотіли бачити свій кордон на сході в його природних межах, тобто включаючи Смоленську область [3, арк. 264–265].

29 березня Рада БНР відхилила пропозицію семи своїх членів про включення до порядку денного питання про федерацію БНР із Великою Росією, Україною і Литвою.

Прийняття Акта про незалежність вимагало від білоруського керівництва рішучих кроків щодо визнання Білоруської Народної Республіки сусідніми державами і європейським співтовариством. Саме це, а також проблема кордонів стали головними в українсько–білоруських стосунках протягом 1918 року.

“Білорущина, Донщина і Кубань представляють собою на підставі права на самоозначення незалежні від Росії державні організми. Так є бодай *de jure*, а тому і границі межі ними і Україною повинні визначатися лише взаємним порозумінням відповідних правительств, без всякої інгеренції правительства совітської республіки”, – наголошувалося в документі українського керівництва [4, арк. 416].

В одному з наказів членам делегації БНР на ведення перемовин із представниками УНР підкреслювалося: “Делегація добиватиметься встановлення кордонів Білорусько–Великоросійського і Білорусько–Українського за виключно етнографічним принципом і порушуватиме питання (перед Німеччиною – авт.) про можливість сприяння УНР по зміні західних і північних кордонів Білорусі за етнографічною ознакою” [5, арк. 63].

10 квітня 1918 року Рада Народних Міністрів (РНМ) УНР на своєму засіданні слухала питання, що стосувалося майбутнього Білорусі: 1) Повідомлення делегації в справах переговорів із представниками БНР; 2) Статутні грамоти Ради Білоруського з'їзду до народу Білорусії; 3) Офіційного визнання Українською республікою БНР;

4) Встановлення радіотелеграфного зв'язку між Києвом та Мінськом і надання Україною допомоги в розмірі 500 тис. карбованців. На це одні урядовці вказували, що офіційне визнання залежить від Центральної Ради, другі – на доцільність надіслання до Білорусії спеціальних делегатів для детального ознайомлення зі справою, а треті – на необхідність Міністерству Закордонних Справ з'ясувати ставлення інших держав до даної проблеми. РНМ не вдалося виробити одностайної позиції з білоруського питання, що знайшло своє відображення у відповідній постанові – питання про незалежність Білорусії знімалося з обговорення, а МЗС доручалося дати відповідь білоруській делегації, що “РНМ принципово нічого не має проти визнання Білоруської Народної Республіки незалежною й буде вживати заходів до переведення цієї справи в життя законним шляхом” [6, с. 126].

14 квітня 1918 р. десятитисячним мітингом білорусів–біженців і громадян Білорусі, що відбувся в Петрограді, було прийнято Звернення до польського, українського і литовського народів. Щодо українців зазначалося; “Ви, українці, намагаєтесь свої північні кордони розширити за рахунок Білоруських повітів Чернігівської, Мінської і Гродненської губерній” [7, с. 60].

17 квітня в радіограмі на ім'я товариша Міністра Закордонних Справ УНР йшлося про те, що невизначеність точної прикордонної лінії між Українською Народною Республікою та Білоруською Народною Республікою породжує на місцях багато непорозуміння як щодо функціонування державних і громадських організацій між собою, так і в повсякденному житті населення. Представники БНР просили з метою якнайшвидшого встановлення нормального життя в прикордонних місцевостях створити спільну комісію, яка могла б з точністю встановити і закріпити у відповідній угоді державні межі обох республік [6, с. 126–127]. 18 квітня відбувається чергова зустріч представників українського керівництва з делегацією БНР, на якій порушувалися питання про принципи, якими повинні керуватися комісії при встановленні державного кордону, про карту й про відповідні точки на заході та сході. З першого питання було вирішено прийняти за основу етнографічний принцип, але в тісному зв'язку з економічним і географічним. З другого – білоруська делегація буде керуватися як основною етнографічною картою професора Ю. Карського, виданою в 1917 р., а українська – німецькою етнографічною картою, а також іншими етнографічними й географічними картами. З третього питання згоди не було досягнуто. Білоруси наполягали, що відправною точкою на сході слід вважати злиття р. Судость із Десною біля м. Гремяч, а українці – м. Мглин, вважаючи всі північні повіти Чернігівщини своїми. Український уряд керувався міркуваннями зберегти за Україною Прип'ять і залізницю Пінськ – Гомель. Натомість, представники БНР дали чітко зрозуміти, що не збираються поступатися Прип'яттю, втрачати залізницю Брест – Брянськ, а також північні повіти Чернігівщини [7, с. 109].

Загалом, березень–квітень 1918 року позначались інтенсивністю переговорного процесу між Україною та Білоруссю. Представники останньої неодноразово піднімали питання державних кордонів під час спільних засідань. Виходячи вже з того, що український уряд

вступив з ними в перемовини, білоруси на основі законів і звичаїв міжнародного права вбачали в цьому прихований акт визнання Білоруської республіки і повноважень їхнього уряду. Можливо, якоюсь мірою, цьому сприяла заява керівника української делегації Ліхнякевича, що український уряд визнав БНР, але опублікування відповідного документа затримується деякими обставинами [8, арк. 4].

Продовження спільних засідань і підписання угоди про кордони було перервано зміною уряду України. 29 квітня на з'їзді, скликаному в Києві Лігою землевласників, на якій з усієї України прибуло 6500 делегатів, гетьманом України проголосили Павла Скоропадського, закликавши його "врятувати країну від хаосу і беззаконня". Того ж дня він разом із прибічниками оголосив про встановлення "Української держави" (на відміну від "Української Народної Республіки" Центральної ради).

6 травня білоруська делегація звертається зі скаргою на неправомірні дії українців, приводячи як доказ заяву Гомельського міського громадського самоуправління з протестом проти приєднання міста до України й передачі влади українському комісарові. Для зняття напруженості у стосунках, пов'язаних з анексіоністськими актами попереднього уряду країни, делегація вбачала вихід у відкликанні українських комісарів і заміні їх комісарами Білоруської Ради, й нарешті, що протести населення білоруських повітів будуть задоволені [9, арк. 1–2].

Однак через декілька днів білоруси знову були змушені звернутися на адресу українського уряду, вказуючи на факти останнього часу, а саме призначення українських комісарів не лише у спірні території, але й у міста й повіти суто білоруські. Рада та Народний Секретаріат Білоруської республіки були переконані в тому, що призначення українських комісарів у білоруські повіти є явищем тимчасовим і жодним чином не може розглядатися як акт захоплення білоруської землі й приєднання її до України. Щодо спірних територій, про які йшлося, то це частини Новгород–Сіверського й Городнянського повітів Чернігівської губернії, південні волості Мозирського й Пінського повітів Мінської губернії, частини Пружанського, Кобринського й Брест–Литовського повітів Гродненської губернії [8, арк. 2–3].

Під час переговорів українського уряду з Радянською Росією Україна зайняла жорстку позицію щодо повітів губерній суміжних з нею держав, які мають належати саме їй, включаючи:... Мінської губернії – Пінський та Мозирський із частиною Річицького; Могильовської – частина Гомельського; Гродненської – Берестейський, Кобринський, частина Пружанського та Більського [10, арк. 40].

Улітку 1918 року Рада БНР і Народний Секретаріат встановили консульські відносини з Україною. Восени цього ж року до Києва прибуває білоруська надзвичайна делегація з проханням: 1) офіційного визнання Україною незалежності Білоруської держави як найбільш близької за своїм географічним розташуванням, традиціями, і врешті–решт, керуючись політичними й економічними інтересами (це повинно було стати основою для більш тісних українсько–білоруських узаємин на ґрунті спільних митних кордонів, об'єднання автономних армій, скоординованості зовнішньої політики); 2) надати допомогу у створенні на території Білорусії

армії шляхом фінансової підтримки, постачання зброї, військового спорядження та продовольства, направлення до республіки військових спеціалістів. Українське керівництво, в особі гетьмана П. Скоропадського, пообіцяло піти назустріч з вищеокреслених проблем, пообіцявши повернути й білоруські повіти, захоплені раніше.

У вересні–листопаді ситуація стає загрозливою для білоруської державності через тяжке економічне й фінансове становище, відсутність сильної боєздатної армії. Не можна відкидати і зовнішній фактор: "кожний день зволікання ставить Білорусію перед здійсненими фактами окупації Радянською республікою все нових і нових частин Білорусії і цим знецінюється передбачувана допомога білорусам з боку української держави, така допомога може виявитися запізнілою", – наголошували наші сусіди [9, арк. 37–38]. Представники БНР підкреслювали, звертаючись до українського керівництва, що недостатність підготовлених керівних кадрів Білорусії дає українському уряду можливість залучити українців до справи державного будівництва, для спрямування останнього по найбільш зручному для України шляху й запобігання можливого захоплення поляками керівної ролі в політичному житті Білорусії [11, арк. 14–15].

В грудні 1918 року в Україні відбувається чергова зміна уряду. Директорія, що прийшла до влади, чітко окреслила свої зовнішньо–політичні орієнтири: "в момент свого визволення Український народ керуючись високими ідеалами всесвітнього братерства народів, бажаючи миру та розквіту всім націям, прямує до дружби та приязні; зо всіма своїми близькими та далекими сусідами, спираючись на принципи самоозначення народів, висловлені Президентом великої Американської республіки Вільсоном, звертається до свободолюбивого і благородного Білоруського народу та до його Високого Правительства" [11, арк. 19–20]. Далі зазначалося: "Директорія і уряд УНР тішаться надією, що цей заклик знайде співчуття у правительств Білоруського народу, що привіт Українського народу буде також широким прийнятий Благородним Білоруським народом і дружин, братерські зносини між Білорусією і УНР, яка вже готова і зараз відповідно прийняти представників Правитель Білоруського народу і натомість послати своїх" [11, арк. 20].

В архівних фондах збереглися схематичні описи кордонів Білорусії, складені групою членів Ради й Народного Секретаріату (до складу якої входили такі відомі діячі білоруського національного руху, як Я. Воронко, В. Захарко, А. Цвікевич, Я. Серєда). Дані кордони практично співпадають з кордонами, запропонованими професором Ю. Карським у його праці "Этнографическая карта белорусского племени", а також з німецькими картами, що з'явилися в Мінську в березні 1918 р. Розпочинаючись біля перетину р. Десна з кордоном Чернігівської губернії, кордон Білорусії спускається по Десні, повертаючи на захід і відсікаючи північну частину Чернігівської губернії, йде до р. Дніпро нижче впадіння р. Сож, біля сіл Любеч і Лушиво; по Дніпру кордон простягається до межі Київської губернії, проходячи по ній, досягаючи кордону Волинської губернії, йдучи по цьому кордону до пересікання з кордоном Гродненської губернії і по кордону цієї губернії доходить до м. Вло-

дава – пункту перетину кордонів Білорусі, Польщі та України [12, с. 110].

Наприкінці 1918 р. за пропозицією комісії, утвореної Північно–Західною обласною партійною конференцією, пропонувалося чотири повіти Чернігівської губернії: Суразький, Мглинський, Стародубський, Новозибківський включити до складу Радянської Білорусії.

Як бачимо, складна внутрішня ситуація у поєднанні з несприятливими зовнішньополітичними чинниками стали на заваді успішній реалізації ідеї національно–державного будівництва в білоруських землях. На цьому ґрунті українсько–білоруські відносини, на превеликий жаль, не мали перспектив реального втілення та реалізації у практичній площині з обопільною вигодою для обох сторін.

Список використаних джерел

1. Беларускі гістарычны часопіс. – 1993. – № 1. – С. 71–72.
2. Павлова Т. К вопросу о границах ВНР / Т. Павлова // Беларуский журнал международного права и международных отношений. – 1991. – № 1. – С. 77.
3. Национальный архив Республики Беларусь. – Ф. 325. – Оп. 1. – Спр. 10.
4. Центральний державний архів громадських об'єднань. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 158.
5. Там само. – Спр. 81.
6. Канчер Е. С. Белорусский вопрос: сборник статей / Е. С. Канчер. – Петроград, 1919.
7. Архіви Беларускай Народнай Рэспублікі : в 2 т. – Вільня – Нью–Ерк – Менск – Прага, 1998. – Т. 1.
8. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 68.
9. Там само. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 139.
10. Там само. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 187.
11. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 32.
12. Мазец В. Межы ВНР / В. Мазец // Спадчына. – 1993. – № 2. – С. 110.

References

1. Belaruski gistorychny chasopis. – 1993. – № 1. – S. 71–72.
2. Pavlova T. K voprosu o granicah VNR / T. Pavlova // Belorusskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodnyh otoshnenij. – 1991. – № 1. – S. 77.
3. Nacional'nyj arhiv Respubliki Belarus'. – F. 325. – Op. 1. – Spr. 10.
4. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan'. – F. 5. – Op. 1. – Spr. 158.
5. Tam samo. – Spr. 81.
6. Kancher E. S. Belorusskij vopros: sbornik statej / E. S. Kancher. – Petrograd, 1919.
7. Arhivy Belaruskaj Narodnaj Rjespubliki : v 2 t. – Vil'nja – N'ju–Erk – Mensk – Praga, 1998. – T. 1.
8. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrainy. – F. 3766. – Op. 1. – Spr. 68.
9. Tam samo. – F. 3766. – Op. 1. – Spr. 139.
10. Tam samo. – F. 3766. – Op. 1. – Spr. 187.
11. Tam samo. – F. 3696. – Op. 1. – Spr. 32.
12. Mazec V. Mezhy VNR / V. Mazec // Spadchyna. – 1993. – № 2. – S. 110.

Martynenko V. V., Ph.D. in History, Assistant Professor of World History Nishyn State University of Mykola Gogol (Ukraine, Nizhin), martynenko1974@mail.ru

Ukrainian–Byelorussian relations in 1918 according to the solving of the interstate territorial conflicts

The article is dedicated to the establishment of the Ukrainian–Byelorussian relations in 1918. The aim is to identify the key aspects of the Ukrainian–Byelorussian cooperation, to emphasize on the main ways of the solution of the problem of interstate borders. The central part of the relationship became the legal recognition of the Independence of the Byelorussian People's Republic by the Ukrainian Government and the settlement of issue of territorial conflicts. Writing this article the author was ruled by the principles of historicism, system method, objectivity, comprehensiveness, succession. Based on the scientific–critical analysis of the various sources and literature it was successful to reconstruct with proper fullness the events of Byelorussian history of that time. Trying to clear up the basic nature, content and the

specific of processes of statehood in Byelorussia following methods were used, such as comparative–historical, problem–chronological and retrospective. It helps to reveal the scientific problem. According to the determined tasks we can make the following conclusions: the difficult internal situation together with unfavorable foreign factors constrained the successful instance of the idea of nation–building in the Byelorussian lands. Unfortunately, based on all this, the Ukrainian–Byelorussian relations had no prospects real implementation.

Keywords: Brest Pease, Byelorussian People's Republic, Ukrainian People's Republic, Hetman P. Skoropadskii, territory, frontiers.

Мартыненко В. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Нежинский государственный университет им. Николая Гоголя (Украина, Нежин), martynenko1974@mail.ru

Украинско–белорусские отношения 1918 в свете решения межгосударственных территориальных противоречий

Рассмотрено становление украинско–белорусских отношений в 1918 году. Целью является выявление ключевых аспектов украинско–белорусского сотрудничества, подчеркивание путей решения проблемы межгосударственных границ. Главным в отношениях стало юридическое признание независимости Белорусской Народной Республики украинскими правительствами и урегулирование вопроса территориальных противоречий. В ходе написания статьи автор руководствовался принципами историзма, системности, объективности, всесторонности, преемственности. Исходя из научно–критического анализа различных источников и литературы удалось с должной полнотой реконструировать тогдашние события белорусской истории. Пытаюсь выяснить сущность, содержание и специфику процессов возникновения государственности в Беларуси были применены следующие методы – сравнительно–исторический, проблемно–хронологический и ретроспективный, позволившие раскрыть научную проблему. Осуществлена в соответствии с определенными задачами статья позволила прийти к следующим выводам: сложная внутренняя ситуация, на которую наложились неблагоприятные внешнеполитические факторы помешали успешной реализации идеи национально–государственного строительства в белорусских землях. На этой почве украинско–белорусские отношения, к сожалению, не имели перспектив реального воплощения.

Ключевые слова: Брестский мир, Белорусская Народная Республика, Украинская Народная Республика, Гетьманат П. Скоропадского, территория, границы.

* * *

УДК 94(477)“1930/1939”–055.2

Новікова О. М.,

аспірантка кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (Україна, Черкаси), Novikova_1202@ukr.net

УЧАСТЬ СІЛЬСЬКОГО ЖІНОЦТВА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ 1930–Х РР. В ГРОМАДСЬКО–ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

Формуючи новий соціально–економічний устрій всередині сільської громади, радянський уряд вагому роль відводив формуванню політичного світогляду селянства. І хоча в загальному числі колгоспного активу жіноча частка на початку 1930–х рр. не перевищувала 9%, робота з жінками займала одне з провідних позицій в державній політиці на місцях.

Використання методів історико–наукового і психологічного аналізу, вивчення гендерного питання, дало можливість дійти висновків, що кінцевою метою заходів розбудови системи політично–ідеологічного виховання сільсько–го жіноцтва було зростання їх суспільно–політичної активності, залучення до роботи в сільських партійних осередках, насадження і утвердження основ комуністичної ідеології та, не в останню чергу, зростання продуктивності праці.

Однак, в реальному житті перепонами здійсненню жінками політичної кар'єри ставали недостатня робота партійних осередків на місцях, традиційні забобони оцінювання жінки як непридатної для цієї діяльності, негативне ставлення самих жінок до своїх нових, часто нав'язаних ролей. Водночас виробилися й нові якості жінок щодо свого ставлення та участі в політичному житті. Жінки призначалися на посади, ухвалювали рішення нарівні з чоловіками. Участь жінок у політичній діяльності стало звичним, хоча й викликало певне негативно–скептичне ставлення.

Ключові слова: громадсько–політичне життя, політично–ідеологічне виховання, колгоспниця, делегатські збори, партійний осередок.

30–ті роки ХХ століття в історії Радянської України були насичені не лише різкими політично–економічними змінами, але і глибокою трансформацією світогляду, культурно–моральних цінностей. Велика увага в стратегії офіційної комуністичної ідеології приділялася “жіночому питанню”. Втручанням держави у